

ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКИХ І СУМІЖНИХ ПРАВ

Інститут повітряного і космічного права НАУ

У статті автор розглядає питання захисту та відповідальності за порушення на об'єкти інтелектуальної власності, а саме, авторського права і суміжних прав.

За результатами дослідження автор пропонує шляхи вдосконалення правового врегулювання відповідальності за порушення авторських і суміжних прав.

На сучасному етапі становлення системи правової охорони інтелектуальної власності суттєво зростають роль і значення відповідальності за порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності, яка направлена на забезпечення законності і правопорядку у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності. Так, сьогодні чинне законодавство України не має єдиної і цілної системи захисту прав інтелектуальної власності. Захист об'єктів інтелектуальної власності забезпечується нормами цивільного права, особливостями притягнення до адміністративної відповідальності. Часто ці норми неузгоджені між собою, а й іноді суперечать одна одній.

Складність процедури захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності зумовлюється тим, що інтелектуальна власність має подвійну природу. З одного боку, творець (автор) об'єкта інтелектуальної власності має виняткову можливість розпоряджатися цим результатом на свій розсуд, а також передавати це право іншим особам, тобто воно схоже з правом власності на матеріальні об'єкти (майновим правом). З другого боку, поряд із майновим правом існує деяке духовне право творця на результат своєї творчої праці, т. зв. право автора. Тобто автор має водночас сукупність особистих немайнових (моральних) прав, що не можуть відчужуватися від їхнього власника в силу їхньої природи та майнових прав. Іншими словами, якщо майнове (економічне право) на результат творчої праці може бути відділим від творця (переданим іншій особі в обмежене чи необмежене користування), то моральне (немайнове) право автора невіддільне від автора і ніколи не може бути передане іншій особі. Майнові особисті (немайнові) права на результат творчої діяльності взаємозалежні і тісно переплетені й утворюють нерозривну єдність. Двоєкість права – найважливіша особливість інтелектуальної власності.

Питання належної охорони та захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності висвітлювали

такі вчені, як: Г. О. Андрошук, С. М. Братусь, Е. П. Гаврилова, Л. Б. Гальперіна, М. В. Гордон, В. Горомов, Г. С. Горина, І. І. Дахно, В. Н. Дементьєва, В. А. Дозорцев, Р. О. Дюма, А. Підпригора, О. О. Підпригора, О. П. Сергєєва та ін.

Проте потреба у таких дослідженнях існує постійно, оскільки життя вносить нові корективи. Особливо ці питання актуальні нині, в контексті інтеграції України в світову спільноту, де інтелектуальна власність має надійну систему правового захисту, а тому необхідні наукові та практичні напрацювання на дану тематику.

Важливе місце в системі охорони інтелектуальної власності займають об'єкти авторського права і суміжних прав.

Захист прав інтелектуальної власності здійснюється в цивільному, адміністративному та кримінальному порядку. Справді, сьогодні існують дієві механізми притягнення до цивільно-правової відповідальності порушника авторських прав, проте наявність такої відповідальності не повинна замінити адміністративно-правову відповідальність. Хоча остання носить більш адміністративний характер і не дає можливості відшкодувати повною мірою завдані збитки порушенням прав інтелектуальної власності.

Так, порушника можна притягнутись до цивільно-правової відповідальності незалежно від форми провини (наміру або необережності), а також наявності або відсутності матеріального або морального збитку. У судовому порядку автор або особа, що має авторські права, може вимагати визнання за собою авторських прав, відновлення положення, що існувало до порушення авторських прав, компенсації морального збитку, а також стягнення з порушника матеріального збитку. Необхідно відзначити, що, відповідно до Закону України "Про авторське право й суміжні права", порушенням авторського права, що є підставою для судового захисту, вважається також здійснення дій, які створюють погрозу порушення

авторського права, наприклад, готування до здійснення порушення авторських прав.

З точки зору відшкодування завданих збитків цивільно-правова відповідальність виглядає так: дає можливість особі, права якої порушено більше, компенсувати завдані збитки ніж інші види відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності. Так, якщо порівняти цивільно-правову відповідальність та адміністративно-правову відповідальність, то, на наш погляд, остання є проявом негативної тенденції до розширення присутності публічного права в приватному житті людини. Видається доцільним положення про те, що адміністративне право без нагальної потреби не повинно вторгатися у відносини між громадянами, між громадянами і юридичними особами і навіть у відносини між громадянами та державою, які не стосуються сфери управління.

При цьому не враховані особливості адміністративно-правового регулювання суспільних відносин. Йдеться про те, що норми адміністративного права, як правило, не дають можливості суб'єктам правовідносин обрати той чи інший варіант поведінки і застосувати варіанти відповідальності. Тому необхідно вдосконалити і чіткіше розмежувати межі адміністративно-правової відповідальності та цивільно-правової відповідальності за порушення авторських і суміжних прав.

Удосконалення і розвиток національного законодавства – це постійний процес, який має відображати перетворення, що відбуваються в суспільстві, реагувати на зміни в економіці держави і в той же час відповідати нормам і правилам, прийнятим у світовому співтоваристві. Реформування правових норм національного законодавства надасть можливість Україні інтегруватися до світового ринку інтелектуальної власності, бути визнаною міжнародним співтовариством, забезпечити ефективне використання інтелектуального потенціалу нації.

Найбільш ефективною і цілеспрямованою, хоча й не бездоганною, на сьогодні є система захисту авторських і суміжних прав, установа Законом України “Про авторське право і суміжні права”. Норми про захист авторських і суміжних прав (при їх відповідному вдосконаленні) повинні бути поширені на всі об'єкти інтелектуальної власності. Суттєвим недоліком системи захисту прав інтелектуальної власності, у тому числі авторського права й суміжних прав, є недостатня ефективність санкцій за їх порушення. Відповідальність порушників зазначеного права ґрунтується на цивільно-правових засадах. Це слушно,

оскільки саме право інтелектуальної власності є підгалуззю цивільного права. Але в сучасних ринкових умовах компенсаційні принципи цивільного права для права інтелектуальної власності недостатні.

Санкції за порушення права інтелектуальної власності мають бути суттєво посилені. В даному разі посилення на законодавство у цій сфері інших держав не адекватне, оскільки законодавство країн з розвинутою ринковою економікою має значний кримінально-правовий захист.

Законодавець України істотно послабив кримінально-правовий захист права інтелектуальної власності. Санкції за порушення авторських і суміжних прав власності, встановлені Кримінальним кодексом України, суттєво поступаються цивільно-правовим за своєю суворістю. Єдине, чим може суворо покарати порушника прав інтелектуальної власності КК України, це наявність судимості. Даний фактор для підприємця чи бізнесмена має важливе значення, проте реально притягнути до такої відповідальності досить складно, та й самі санкції надто м'які. Окремої уваги заслуговує питання механізмів притягнення до відповідальності за порушення авторських і суміжних прав та вибору виду відповідальності. На наш погляд, наявність відповідальності за порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності і норми адміністративного і цивільного права ускладнюють процедура захисту самого права, яке порушене. Суб'єкт не завжди впевнений, які механізми захисту йому слід застосовувати, до якої відповідальності необхідно притягнути правопорушника. Той факт, що притягнення до адміністративної відповідальності не заперечує можливість цивільно-правового захисту не є дієвим аргументом. Захист особи в адміністративному і цивільно-процесуальному порядку, права якої порушено, є складним з точки зору процедури, часу, коштів та інших зусиль. Такий підхід видається необґрунтованим з огляду на те, що Цивільний кодекс України передбачає відповідні правові способи захисту прав та законних інтересів особи, які вона сама має можливість визначити, виходячи з її власного розуміння факту заподіяння їй шкоди і того, які саме засоби, на її думку, треба використати для поновлення справедливості. Виходячи з цього, немає жодного сенсу допускати втручання держави у відповідні стосунки приватноправового характеру. Це робиться хіба що для того, щоб контролювати “всіх і все” та наповнювати державну скарбницю за рахунок стягнутих штрафів.

Отже, можемо зробити висновок, що законодавчу базу адміністративної відповідальності за по-

рушення авторських і суміжних прав слід розвинути, виходячи з принципу мінімально необхідної присутності держави в житті людини, – держава має проявляти себе там, де без цього не можна обійтися для забезпечення правопорядку і суспільного розвитку. Крім того, з метою попередження збільшення кількості правопорушень у

сфері захисту авторських і суміжних прав необхідно, щоб санкції за порушення права інтелектуальної власності були істотно посилені. Поряд з цим необхідно вдосконалити механізми притягнення винних осіб до адміністративної і цивільно-правової відповідальності за порушення авторських і суміжних прав.

Література

1. Конституція України. – К. 1996. – 63 с.

2. Кальченко О. Ю. Досудове врегулювання спорів та

досягнення мирової угоди // Інтелектуальна власність. – № 10. – 2005. – С. 33-37.

Н. В. Вдовенко

Особенности гражданско-правовой ответственности за нарушение авторских и смежных прав.

В статье автор рассматривает вопрос защиты и ответственности за нарушение на объекты интеллектуальной собственности, а именно, авторского права и смежных прав. За результатами исследования автор предлагает путь усовершенствования правового урегулирование за нарушение авторских и смежных прав.